

МАКСИМОВТАР — «АҔА КҮРЭҔИН» КЫАЙЫЫЛААХТАРА

тин салайааччыта С. В. Тобохов улуус дьаһалтатын аатыгтан эвэрдэ тыл эгэ, АҔа күрэҕэ республикага хайдах тэрийибитин, сайдыытын биллиһинэрдэ. Бытырыан улууска бастаабыт Михаил, Ньургустаан Пермиковтар республикатааҕы күрэххэ бастаабыттарынан быһыы итинник күрэхтэһи Чурапчыга буоларын, кыайыт хамаанда улуус чыһини көмүскүүр быраабыларын эгэ. Хаты-

үчүтэй бөлөмнөх, кыайыт дьулуурдаах кыайарыгар алгыһын тирэҕэ.

Бастаагы түһүмэххэ байыны биллиһинэрин, боптуруостарга экилэттөөһүн буолла. Хамаандалар бу түһүмэххэ балайда бөлөмнөхтөрө көбүһү. Тапсас-сап, сапта-ингэ да өттүкөн былырыангытааҕар ордуктар. Аастыт күрөххэ боптуруостарга сөптөөх экилэти биэрбит арыах буолуларына, бэйэти бары экилэтти сатаатылар, ол эрээри боптуруостар таһымнара олус бөрөстүүйдэр. Бу түһүмэххэ кыайылытаарынан Геннадий Максимов уола Айванһылы буолулар.

Иккис түһүмэххэ маамыстаны быраарылаах кыриестилэр. Бу сырыыга дьинтэх таба муһуһтар иһиз быраарылаах муос хас салаатын халтарбытынан очукуону аастылар. Табан кэтэрдээччи арыах буолла. Быраабыла бэйэһигианан анал өрүүлээх маамыста бинаан быраарылыахтаах. Бир эрэ маамыста баар буолан ону быраарылыбытын кэннэ төттөрү бөрөдөктөөн эрийингэ бириэмэ бөрөгө барда. Республикатааҕы күрэххэ тэрийээччилэр итинни учуоттууллара наада эбит, албах хамаанда кэллэ турдаҕа. Бу түһүмэххэ хотуу мнгоборьега спорт маастара Кеша Яковлев чуолкайдык судьуйа-лаан ытта. Кыайылытаарынан 20 очукуулаах Максимовтар

Айван, Геннадий Максимовтар.

лы иккислэп дьаһалтатын дьин кэргэтигэ специалиһа Г. В. Иванова олохтоохтор ааттарыттан кэллээр нэһиинтэригэр калбиттарынэн эвэрдэлээтэ, ситиһинтээхтик кытталларыгар баарды. Күрэхтэһи кылаабынай судьуйата В. Н. Кривошапкин эвэрдэ тыл эгэ, күрэхтэһи чыһинэйдик барарыгар, ким

таһыстылар.

Усүһүкөн, ох саанан сыалы табыла күрэхтэһиһэр. Сиргэ ууруллубут кепиллэри табыахтаах. Ортохуну таптааххына элбөх, кытты ырыах очукуулаах. Иккислэп ыттылар. Дьарыстара, үөрэхтэрэ суоҕа маһа даһыны таайда. Үксүлэрэ кэннэ ыттыларыгар табыталаатылар.

Бастаагы миһэтэни Владимир Барашков уола Айсенһылы (Алаҕар) ылбылар.

Остуолбаа ыттылаа хамаандалар араа бараалар. Остуолба төбөтүтөр тийэр-эрийи көстүбөтэ Саамай үрдүк кэрдиһкэ Алаҕартан Айсен Барашков тахсан аратын, көрөөтүлэри даһыны үөртэ. Уопсай түмүккэ адыһаан эмиэ бастыһнарынан буолулар.

Саамай иһтэриһиниһкэ, дьон болҕомто-тун тарпыт көрүнгүнэ биатлон буолла. Бастаан уол кыайларынан сүүрөн кэлэн салтын саатынан биһэтэ анал сыалы (ыт-таһын иһтэр хара кырааскалаах төгүрүктөрү) ытар. Таптарына сууллар. Төһөнөн тийэһи эстафетаны адыһтар туттарар. АҔа эмиэ итинник ытар уонна төһөнөр. Кыайылылаах ким арыах бири-мэни биһэтэ булбутунан быһаарыллар. Сыһыа ытты аайы ыстарааһылар бири-мэ эбиллэр. Түмүккэ Максимовтар олус бөрөк ыттылар, түргэни сүүрэннөр кыайылылаах буолулар. Айван бэйэһини-рин, Геннадий түөрдү таһылар.

Онон уопсай түмүккэ биһэ көрүнтэн үһүтэр бастаабыт, биһэтэ иккис буолбут Максимовтар бастаатылар. Иккис экил-тэһи иккис көрүнтэ бастаагы, биһэтэ үһүс буолбут Алаҕартан Барашковтар, үсүһү иккис көрүнтэ иккис, иккис көрүнтэ үлүс буолбут Хатыһыттан Александр Борисов уола Святославһын ылбылар. Бастаабыт, бириһтээх миһэтэни ылбыт хамаандаларга анал мэтэллэр, грамоталар, бириһтэр туттарылыһылар.

Бастаагы миһэтэни ылбыт Максимовтарга муус устар 4-5 күннэригэр буолар республикатааҕы «АҔа күрэҕэ» кыайыһы баһарабын.

Алексей СЛЕПЦОВ.

ДОРООБО, САНДАЛ СААС!

Кулун тутар 30 күнүгэр «Дорообо, сандал саас!» дьин кыһыны атаарыы үөрүүлээх бырааһынныта буолан ааста. Халмаамыт тыһыһыттан чаһыйбааха дьон тоҕуоруһа муһуһа. Ас-үөл хотойоруһан атыһа-лаһа, тэриһтэлэр иккис ардыларыгар спортһиһнай күрэхтэһиһилэр ыттыһыһылар. Рустам Хон, Дьулуһта-ан Гоголев, Ваня Трофимов кыттыһаах кэннэһи сэргин көрдүлөр. Олохтоохтор, маһдыһттар астына-дуһуһа салыһаһылар.

«Дог-шоу» күрэх кыттыһаахтара.

Ваня Трофимов ырыһыт бөлөхтиһэр.

Биатлон күрэхтэр.

Бырааһыннык маһдыһтара.

С.Н. СИВЦЕВ - ДОКТОР,
искусствоведческой наука
кандидат,
«Сахафилъ» директор.

СӨПТӨӨХ МЕДИЦИНСКЭЙ КӨМӨ ОҢОҢУЛЛУОҢА

Кулун тутар 22 күнүтөр кийин балыһа хонторатын саалатыгар XIX-с "Манчаары ооньууларыгар" медицинскэй көмөнү оҥорууга хамыһыһа тэрийэр муһыһа буолла. Муһыһахха СР Доруобуйа харыстабылын министри бастагы солбуйааччы О.А. Припузов, министриэтибэ медицинскэй көмөнү тэрийэр управлениетын салайааччыта Л.Д. Неустроева, катастрофа медицинскэй кийин кылаабынай бырааһа В.А. Сотников, физкултуура уонна спортивнай медицина республикатаагы кийин кылаабынай бырааһа К.А. Назарова, кийин солбуйааччыта В.А. Николаев, Уус-Алдан улуунун кылаабынай бырааһа В.В. Богданин, Мэнэ-Хангалас улуунун кылаабынай бырааһа А.А. Павлов, Амма улуунун кылаабынай бырааһа Н.П. Тихонов, Таат-

та улуунун ГО ЧС специализиһа А.Н. Гоголев, Чурапчы улуунун кылаабынай бырааһа А.И. Корюк, кылаабынай бырааһы эмтиир чааска солбуйааччы Р.В. Пахомов кыттыһы ыллылар.

Муһыһахха министри солбуйааччы О.А. Припузов министри XIX-с "Манчаары ооньууларыгар" медицинскэй көмөнү оҥорууга кулун тутар 20 күнүтөр таһаарбыт бирикээһин билиһиннэрдэ. Улуус кылаабынай бырааһын эмтиир чааска солбуйааччы Р.В. Пахомов спортсменнарга, ылдыттарга, нэһилиэнньэ медицинскэй көмөнү оҥорууга былааннары билиһиннэрдэ. Бу иһинэ Суиттаарга буолбут "ооньууларга" сылдыбыт муһыһах кыттыһахтара итэрэстэри туоратыһа суоллары ылдылар, субалары биэрдилэр. Түмүккэ

быһаары ыллыһына. Ооньо этилэринэн, Доруобуйа харыстабылын министриэтибэ эбии специалистарынан, чуолаан инфекционист, травматолог быраастарынан, сайаапканан столбнягы утары анатоксины, гангрены утары сыворотканы, дизентерийнэй, сальмонеллезнай бактериофактары атылаһан хааччыларга быһаарда.

Иһин эһэр улуустарга - Таатта улуунугар Кыһыга, Мэнэ-Хангалас улуунугар Вэстээххэ, Төһүлүгэ, Амма улуунун диэкигэ калыһа Мындааһаагы трассовой медпууннар арылланнар, сибээһинэн хааччылыахтара. Вэстээххэ Чурапчыга кэллэ уонна төһөн барыта катастрофа медицинскэй кийин специалистары бары улуус спортсменнары арыллыахтара. Күрэхтэһи,

ыһыах уонна ат сүүрдүүтэ буолар сирдэригэр медицинскэй көмөнү республикатаагы физкултуура, спортивнай медицина уонна катастрофа медицинскэй кийин специалиствара оҥоруохтара. Култуурунай-маассабай тэрээһиннэргэ кыттар ылдыттарга медицинскэй көмөнү оҥорууга иһин эһэр улуустар биридди массыннан, иккилии биэсээрдэр биригэ-эдаларинэн хааччылыахтара, үлэһиттэр кийин балыһа кылаабынай бырааһын дьаһалыһан үлэһиттэрэ.

Кийин балыһа поликлиникатыгар түүннэри көрөр медпуун, эмт атыһыһар киоска үлэһиттэрэ Республикатаагы физкултуура, спортивнай медицина уонна катастрофа медицинскэй кийин специалистарын, Доруобуйа харыстабылын министриэтибэтин үлэһиттэрин

хонор сиринэн, аһыһыһан кийин балыһа хааччылар. Суһал көмө массынналарыгар эбии 10 радиа сакааһанна. Медицинскэй көмөнү оҥорууга маршрутнай схема оҥоһуллар, нэһилиэнньэ, кэлэр ылдыттарга, спортсменнарга памяткалар тарҕанылыахтара. Маны тэнэ вертолетнай площадка оҥоһуллар, спортсменнар олорор сирдэригэр эмт атыһыһар киоскалар тэрийлэлэрэ быһаарылыһа.

Медицинскэй көмөнү оҥорор бары эмчиттэр XIX-с "Манчаары ооньууларга" этэннэ баралларын туһугар түүннэри-күннэри түбүтүрөн үлэһиттэрэ.

АВ.СЕДАЛИЩЕВА,
улуустары кийин балыһа кылаабынай бырааһын солбуйааччы.

Ахтан-санаан

ҮНКҮҮ АБЫЛАНГАР АНАММЫТ ТАЛААННААҢА

Саха сирин култууратын, искусствотын эйгэтэ ыар сүтүктэннэ. Чурапчы улуунун кийин туттууга, үнүү кэрэ эйгэтин талааннаах уһуһааччыта, Саха Республикатын култууратын үтүөлээх үлэһитэ, Саха Республикатын култууратын туйгуна, Бүтүн Россиятаагы "Грани театра масс" бириэмийэ "Россия бастың хореографа" анал аат хаһаайыһа, Саха государственнай тыа хаһаайыстыбатын академиятын "Сандал" этнофольклорнай бөлөһүн уус-уран салайааччыта Станислав Филиппович Катаков бу дьыл муус устар 5 күнүтөр күн сириттэн букайыһаахтык барыта 40 хонуга туолар.

Станислав Филиппович 1995 с. Мутудайдаагы "Баҕа санаа" Ивановтар авторскай оскуолаларын бүтүрбүтэ. Бу оскуола сахалыы концепцияда олоһурут "Ово дьонурун сайыннаран, талаанын таба тайанан, өр ис кыаһын арыдан, иһини идэтигэр туһаайан олоһо бөлөһүнэн тыа иһин авторскай программата Стас талаана арылларыгар, идэтин таба тайанан, үлэһит быһыһыһан суолун булунарыгар төһүү күүс буолбута.

1998 с. Дьокуускайдаагы култуура уонна искусство колледжын үнүү салаатын ситиһилээхтик бүтүрөт, Дьокуускайдаагы государственнай тыа хаһаайыстыбатын академиятын ректора Леонид Николаевич Владимиров ытырыһыһан, өйбүлүнөн

"Сандал" үнүү ансаамбылын тэрийэн айар үлэтин саҕалаабыта. Модельер Ангелена Нотаровна Баранковаһын, иһин айыллаттан айдарыһаах талааннар холбоһон, саха үнүүтүн сайыннарыһытара. Сценага биригэһэн биригэһэн абыһыһар үнүүтөр айыллан көрөөччү биһирэһилин ыллытара.

Станислав Филиппович республика биллэр фольклору үөрэтээччилэрин, этнографтарын кытта тэнэ үлэһитин билиитин ханатыһыта. Онтуката туруорар үнүүтөрэ дириг ис хоһоонноох буолалларыгар, кийин да майгыһнааһат туспа суоллаах туруорааччы буоларыгар көмө буолбуттара. Ол курдук, "Дьонгоһ", "Сааскы үөрүү", "Масчыт уолаттар", "Таба күрөһ", "Тайах", "Муора кытылыгар", "Тыһын тэтимэ" уонна да элбэх үнүүтөр саха кийин күүстээх санаатын, баай култууратын, айыллата көрөтин көрдөрөллөр. Саха төрүт үлэһитин, фольклоруттан тахсыһыт тэтимнээх, чарыһхай үнүүтөр көрөөччү күтүн туталлар, сүргэтин көтөрөллөр. Үнүү куруһуогуттан саҕалаан күн бүтүн биһиги республикабыт, Россия, оһтон да атын тас дойдуга доржонноохтук ааттанар "Сандал" народнай ансаамбылын олоһун тиһэх күннэригэр дьылы салайан кэлбитэ. "Сандал" ансаамбыл республикатаагы куонкурустар хас да төгүлүлээх лауреаттара, Гран-при хаһаайыһына.

Станислав түмэр, салайар дьонурдаах, талааннаах педагог этэ. Кийин үөрөтөр оҕолорутар кэрэ эйгэти кытта алтыһалларыгар, өбүтлэрин ис туруктарыгар кийин, сахаларыттан кийин туттууну ылалларыгар кыах биэрбитэ. Россия араас регионнарынан, Согуруу Корейнан, Испаниянан, Франциянан, Германиянан оһтон да атын сирдэринэн саха талааннаах ыччатын батыһыһаннара сылдьан, саха үнүүтүн аар-саарга аатырдыһыта, суон сурахтаабыта.

Станислав республика хореографтарын ортотугар улаханньык ыгыһыта. Кийин эдэрди эрчимгэр эрэнэн, мындыр өйүн учуоттаан, баай фантазияһыгар сүтүрүйэн, Саха сирин хореографтара Саха Республикаатын хореографтарын айар соһуһун председателин солбуйааччыһынан талбытара.

"Сандал" ансаамбылга үлэтин таһынан Саха сиритэр, Дьокуускай

куорат үгүс ахсааннаах тэрээһиннэрин саналыһы, сонундук, ылпыһаһан-чылпыһаһан туруорааччы, режиссер, тэрийээччи быһыһыһан бүтөһик күннэригэр дьылы ситиһилээхтик үлэһиттэ. Станислав Катаков муһура суох уҕараабат баай фантазията, тэрээһин бары өрүттэрин чоһулаан туруорара, ылпыһыт соругун тиһэр тиһэр хаачыһыһата Саха сирин норуоттарын култууратын кэскилин көрөһитэ этэ.

Республика олохтоохторо бары тоһуруһар, сөбүлүүр Ус Хатыһыгыт сиригэр Улуу Туймаада ыһаһын 2001 сылтан режиссер Афанасий Семенович Федоровһын биригэ алтыһан, 12 сыл тухары сайынты куйаһы, ардаһы аахсыһаах норуотун туһугар айыһа-туһуһа. Республикатаагы "Мисс Якутия" куонкуруһу 9 төгүл, Дьокуускай куорат күннэрин, 10 төгүл "Таба күрөһ" бырааһыһыһы 6 төгүл режиссердан, тэрийэһин ылпыһыта.

Бу өссө Станислав Филиппович ылпыһыт дьаһаллары сорго этэ. Эттэххэ дөһөнүн иһин, хас биридди дьаһалта санаттан сананы айарга, бэйэ-бэйэлэригэр майгыһнаһат тына оһорон таһаарарга сүдү талааннаада.

Маассабай дьаһаллары ылпыһыта уһуһун туһанан, улуунун дьонугар көмөлөһүүн баҕарар ыра санаанан салайтаран, саас ыам ыһыгар улуус култууратын дьаһалтатыгар кэлэн, "Манчаары ооньууларыгар" режиссердуур баҕа санаалааһын эһитэ. Манньык улахан дьаһаллары эрдэттэн былааннаан ылпыһыһаахха диэн санаанан салайтарара. Чурапчыга көһөн кэлэн, атынна аралдыһааһа, туох баар билиһитин, сатабылын "Манчаары ооньууларыгар" аһыһар санаалааһа. Балаһан ыһын ортотугар дьылы эһитт күүтэн көрбүтэ даһаны эһитт ылбаһа куораттар төһөн үлэһит кийин барыта, талааннаах уолу өр сырыһыһанарбаахтара. "Туймаада" ыһаһын ыһтарга сөбүлэһин ыланнар, былаанын оһорон, смета туһаран үлэһит кийин барыта. Алтынньыга чурапчылар кийрэ сылдыһыһыттарыгар "Хойутааһыһыт", "Туймаада" ыһаһын ыһтарга сөбүлэһин биэрбиттэ диэн аһаһаабыта. А.Н. Баранкова "Манчаары ооньууларга" режиссеруһан аһаһааһыттан эһиэ сүбэлэрин холбоһон, үлэһит кийин барытара "Манчаары ооньуулары" кылаабынай хореографа буолар-

га сөбүлэһин биэрбитэ. Айыһыт айыһыһыларын, туруорбут үнүүтэрин, дойдутун дьонугар көрдөрөр ыра санаалааһа.

Станислав төһө да үлэ үһүтэр сырыһыттар, нэһилиһин дьонугар көмөтө улахан этэ. Кыра сааһыттан үнүү абылланар ылларан, көччүйэн улаһыһыт "Көлүкчэһин" ансаамбылын хаһан да умһубат этэ. Куруук күүс көмө, өйбүл буола сылдыһыта. Ансаамбыллар 4 авторскай үнүүтэрин бэлэхтээбитэ. Быйыл таһан 2 саһа үнүү туруоран биэрэргэ бэлэмнэнэ сылдыһыта. Быйыл сайын Мутудайга Хабыһаһан аһаһыгар "Кыһыс ыһаһын" тэрийэн ыһтан олохтоохтор, ылдыттар дьиниһэх сахалыы ыһыах тыһын ыланнар бары аһыһан, дуоһуһан тарҕаһыттар. Мутудайын сценатын иһиттэ айан, аһыһыһы дьаһыһнаан, дьэрэкээн өһнөөх уоттарынан кийрэгтэн, дойдутун дьонун үөрдүбүтэ.

Станислав Филиппович үрдүк таһаарыһаах айар үлэтин иһин правительство элбэх маһтал суруктара, грамоталара туоһулууллар. Саха сирин култуурунай, духуобунай сайдыһыгар кийлэриһит дьонуннаах кылаата сыаналанан 3 төгүл Саха Республикатын правительствотын үрдүк билиһитин "Саха Республикатын сайдыһыгар кылаатын иһин" бэлэһин 2005, 2009, 2011 сылларга наһараадаламыһа. 2004 с. "Саха Республикатын култууратын туйгуна" аата интэриһилиһитэ. 2007 с. "Дьокуускай куорат 375 сыла" үбүлүөйдээх бэлэһин, 2010 с. "Признание заслуг городской Думы" бэлэһин наһараадаламыһа. 2010 с. "За вклад в развитие народного художественного творчества республики Саха (Якутия)", 2010 с. театральнай искусство маассабай форматыгар Бүтүн Россиятаагы "Грани театра масс" профессиональнай бириэмийэтин иһин аһыһыт ылбыта. "Лучший национальный праздник" уонна "Лучший хореограф театра масс". 2011 сыллаахха "Саха Республикатын култууратын үтүөлээх үлэһитэ" үрдүк аат интэриһилиһитэ.

Станислав Филиппович саха үнүүтүтөр айан хаалларбыт айыһыһыларга үйэлэри уһуордаан кийин аһыһыт аһыһыттар.

ЕПСИЩЕВА, И.Н. ТЕРИОТИН,
"Көлүкчэһин" ансаамбыл салайааччылары.

